

**„Я З КОБИЛЯНСЬКОЮ ДОБРЕ ЖИЛА, ЖИЮ І БУДУ ЖИТИ...”
(Наталія Кобринська та Ольга Кобилянська:
амплітуда життєтворчих взаємин)**

У статті на основі епістолярних, автобіографічних та мемуарних матеріалів досліджено взаємини Н. Кобринської та О. Кобилянської. Зокрема, висвітлено різні аспекти та форми їхніх особистих стосунків – наставництво, конкуренція, творча співпраця та душевне порозуміння.

Ключові слова: автобіографія, щоденники, рецепція, латентний конфлікт, фемінізм.

Алла Швець

„Я с Кобылянской хорошо жила, живу и буду жить...”

(Ольга Кобылянская и Наталья Кобринская: амплитуда жизнетворческих взаимоотношений)

В статье на основании эпистолярных, автобиографических и мемуарных материалов исследованы взаимоотношения Н. Кобринской и О. Кобылянской. В частности освещены различные аспекты и формы их личных отношений – наставничество, конкуренция, творческое сотрудничество и душевное взаимопонимание.

Ключевые слова: автобиография, дневники, рецепция, латентный конфликт, феминизм.

Алла Shvets

„I lived, live and will live well with Kobylanska...”

(Olha Kobylanska and Natalia Kobrynska : the amplitude of relationships of life and creative)

The relationships between N. Kobrynska and O. Kobylanska are investigated in the article on the basis of epistolary, autobiographical and memoirs materials. In particular it is highlighted the various aspects and forms of ambivalent relationships – mentoring, competition, creative cooperation and mental understanding.

Key words: autobiography, diaries, perception, latent conflict, feminism.

Взаємини Наталії Кобринської та Ольги Кобилянської, двох непересічних творчих індивідуальностей, талановитих письменниць і діячок жіночого руху, а разом з тим надзвичайно вразливих, переповнених внутрішньою чуттєвістю й нестримних життєвих прагнень жінок, відображають складну діалектику міжособистісних контактів, на які впливали особливості їхнього психологічного та духового світовідчуття, біографічні колізії та інтимні переживання, історія письменницького становлення та літературного позиціонування.

Найважливішим джерелом у висвітленні інтерперсональних взаємин Кобринської та Кобилянської слугує мемуаристика, епістолярій, щоденникові записи, автобіографічні свідчення. Але якраз в межах цього суб'єктивного пласту індивідуальних одкровень оприявнюється амбівалентна природа стосунків між обома жінками. Наприклад, рецепція Кобринської з боку її буковинської приятельки є різною в експліцитній, орієнтованій на публікування, мемуаристиці та імпліцитній формі інтроспективних зізнань, явлених у щоденникових записах.

З Ольгою Кобилянською Наталія Кобринська познайомилася через свою двоюрідну сестру Софію Окуневську (відому згодом першу лікарку в Галичині) орієнтовно 1882 р., коли приїздила гостювати в Кімполунг до свого дядька по материній лінії Атанасія Окуневського, який від 1881 р. працював тут повітовим лікарем. „Зося” й „Натальця”, як ніжно іменувала Кобилянська приятельок, відкрили для неї „інший світ”, горизонти нових творчих інтенцій, асоційованих передусім з українською ідентичністю: „Між нами зав'язались такі гарні і приятельські відносини, що тривали роками, як, може, рідко між жінками” [14, с. 221].

Та за лаштунками цієї позірно душевної спорідненості з подругами приховуються неословлені образи й затаєні внутрішні антипатії Кобилянської. Якщо на тлі її експліцитної автобіографічної мемуаристики Кобринська виступає як глорифікований образ старшої наставниці та світоглядного ментора, то її роль в письменницькій та особистій долі Кобилянської, ретрансльованій у щоденникових записах 1883–1887 рр., зводиться ледве що не до життєвого фаталізму.

Причиною затаєного внутрішнього конфлікту з Кобринською, який не раз відлунював у їхніх пізніших стосунках, стали зражені письменницькі сподівання юної Ольги. „Передаючи дещо з написаного до перечитання” [14, с. 221] Кобринській, яка тоді після смерті чоловіка перебувала у Відні, Кобилянська просила її показати ці першотвори Остапові Терлецькому, відомому діячеві

українського студентського товариства „Січ”, відкривачеві письменницького таланту й самої Кобринської. Наталія дійсно показала твори молодій буковинки „бездушному” [30, с. 37] Терлецькому, але замість протегувати дебютантку, зіронізувала з її першотворів. Саме так проінтерпретовано цей факт в щоденнику Кобилянської (запис від 17 грудня 1883 р. [30, с. 20]), ображеної на нещирість та лицемірство приятельки: „<...> до Натальці я відчуваю ненависть і відразу, це вона винна, що моя новела лишилась пробою пера, не вийшла такою, як виходить у досвідченого письменника” (запис від 6 квітня 1884 р.) [30, с. 35].

Пам’ять про віденський інцидент спричинила агресивну реакцію Ольги на першопублікацію в „Зорі” [10] повісті Кобринської „Задля кусника хліба”, яка зачепила письменницькі амбіції й збурила дівочі заздрощі Кобилянської аж до вияву відвертої ненависті: „Наталичко, Наталичко, чому я тебе ненавиджу? Ах! Як я тебе ненавиджу, а от коли твою новелу читала-м, то ще гірше, тому, що ти мене скривдила!” (запис від 10 листопада 1884 р.) [30, с. 70].

Цікаво, що пізніше Кобилянська по-іншому прокоментувала роль Кобринської в своєму першому творчому фіаско. Після прикрих невдач вона „одна додавала охоти” (лист Кобилянської до Маковея від 7 грудня 1898 р.) [17, с. 376], „ще більше підбадьорювала <...> не покидати пера, виучуватися якнайліпше своїй мові і писати” [16, с. 235].

Другим фактором латентного конфлікту з Кобринською був „сердечний” мотив. Ольга палко кохала брата Наталії – Євгена Озаркевича. Той „приємний товариський тон” [30, с. 45], за межі якого ніколи не виходили реальні стосунки Кобилянської з „Геньом” (так називала вона коханого), екстраполовав ілюзію взаємності в емоційних щоденникових рефлексіях дівчини, ображеної на його чоловічу індиферентність. Свої пригамовані інтимні імпульси й фрустровані любовні експектації Кобилянська сублімувала в сфері психологічного розриву з усіма Озаркевичами, в екзальтованих почуттях любові-ненависті: „Я не хочу, не хочу його любові, хочу тільки, щоб ми приятелювали, я не хочу мати нічого спільного з Озаркевичами, вони всі облудні й зарозумілі, а Натальця найгірша, та й він такий самий. Я не хочу ані любити його, ані щоб він мене любив <...>” (запис від 20 серпня 1884 р.) [30, с. 46].

Попри усталену версію мемуаристів та дослідників творчості Кобилянської, які, вочевидь, за інерцією автобіографічних констатувань самої письменниці абсолютизували вплив і наставництво Наталії Кобринської та Софії Окуневської у вихованні її українській самосвідомості, щоденникові записи ніде не виявляють цієї причетності. Хоча в автобіографіях Кобилянської взаємини з ними явлено як важливий фактор її творчої, інтелектуальної та світоглядної еволюції: „Вони звернули мою увагу на те, що мені, як українці, треба по-українськи писати” [14, с. 221], завдяки їм „вийшла з мене українська патріотка” (лист Кобилянської до Олександра Барвінського від 17 грудня 1909 р.) [17, с. 609].

На підставі автобіографічних свідчень дослідники життєпису письменниці також уgruntували її „патріотичну самосвідомість” [24, с. 304] та „прилучення до літературного руху своєї нації” [1, с. 287] на впливах цих „свідомих русинок”, без яких Кобилянська „могла дуже легко стати німецькою письменницею, а не руською” [23, с. 44].

Проте щоденникові записи Кобилянської виявляють генезу її національної ідентичності в інтелектуально-духовому впливі на неї саме Євгена Озаркевича. Писати українською було частиною її матримоніального плану з Геньом, інтенцією поріднитися з його „освіченою, спорідненою душею” [30, с. 85] задля утвердження себе як української письменниці та реалізації національного альтруїзму. „Якщо я не вийду заміж за українця, то буду пропаща, бо нічого не зумію для своїх зробити, навіть мої діти не зможуть стати українцями...” [30, с. 58], – зізнавалася Кобилянська в щоденнику (запис від 19 вересня 1884 р.). Тож, правдоподібно, що під впливом Озаркевича Кобилянська прагнула навчитися української мови й розвинути свій літературний талант: „Він всіляко заохочував мене писати. Я багато від нього навчилася, дуже багато” [30, с. 52]. Як згадувала знайома Кобилянської Ірина Левинська на підставі Ольжиних розповідей про свою юність, „спілкування з Євгеном Озаркевичем, його погляди на світ, виражені в частих дискусіях, відкрили їй нові аспекти українського світу <...>. В неї знов спалахнула охота писати, але вже по-українськи. І вона почала вивчати українську мову” [Цит. за: 5, с. 51]. Зрештою ідея національної ідентичності була ще й іманентною складовою самосвідомості Кобилянської: „Гадка одна, котра тепер душу мою пригріває, єсть: бути русинков цілов душов, хочу і мушу ся по-руськи порядно научити, відтепер лише по-руськи хочу писати, аби-м раз могла в своїм язиці ділати...” (запис від 29 вересня 1884 р.) [30, с. 64].

Фаталізм Кобринської в письменницькій долі Кобилянської вдруге призвів до творчого провалу буковинки, віддаливши її літературний дебют неучастю в жіночому альманасі „Перший вінок”, який разом з Оленою Пчілкою та за редакторської підмоги Франка, Кобринська видала 1887 р. у Львові. Детальніше цю колізію розглянув у своїх публікаціях, заснованих на першоджерелах та мемуарних матеріалах, Володимир Вознюк [4], [5], довівши, що „найбільш причетною” до неучасті Кобилянської в „Першому вінку” була таки Кобринська, а не фактичний редактор альманаху Франко, як це помилково стверджували раніше дослідники (О. Маковей [23, с. 46], Н. Томашук [31, с. 266-268], Є. Кирилюк [12, с. 188-189], І. Книш [13, 89], С. Павличко [27, с. 35] та інші), покликаючись на його відоме пояснення в статті „Маніфест „Молодої музи”. В ній письменник згадував, що „признав” це оповідання „невартим друку задля його солодко-сентиментального, марлітівського стилю” [33].

В згаданих працях В. Вознюк спростував твердження й про те, що твором, який начебто відхилив Франко, було оповідання „Вона вийшла заміж”, тобто первісний варіант майбутньої повісті „Людина” [першодрук: 11]. Йдучи за щоденниковим фіксуванням згадок Кобилянської про власні твори, дослідник аргументовано припустив, що до друку в альманасі спочатку Кобилянська запропонувала новелу „Привид” чи, за іншим перекладом, „Видиво”, а згодом на прохання редакції підготувала іншу, ймовірно, „Голубка і дуб”, більше відому під назвою „Людина з народу” [4, с. 60].

Не вдаючись до повторень дослідницьких розшуків В. Вознюка про колізію нещасливої участі Кобилянської в альманасі, простежимо цю історію крізь призму її взаємостосунків з Кобринською як редакторкою „Першого вінка”.

На запрошення Кобринської до участі в „Першому вінку” Кобилянська написала німецькою мовою свою алегоричну новелу „Привид” („Vision”), виконавши, по суті, редакторське замовлення упорядниці щодо жанру твору – „алегорія про волю, любов, життя і владу” (запис від 11 жовтня 1885 р.) [30, с. 112]. Новела редакції сподобалась, „її звуть поступовою”, але через спрямування „проти уряду й релігії, бояться давати до друку, щоб її не конфіскували” (запис від 9 березня 1886 р.) [30, с. 117]. Кобилянська змушена була написати інший твір. Згодом, саме про нього Кобринська писала Франкові: „Що буде з Кобилянської оповіданням? Она мені прислала друге, але дуже нужденне” (лист Кобринської до Франка від 12 квітня 1886 р.) [3, ф. 3, № 1608, арк. 292].

Про подальші колізії, які хоч якось випрозорюють причини невдалого дебюту Кобилянської, свідчать переповнені обуренням її щоденникові експресії, записані 2 та 12 червня 1886 р.: „Зося сказала мені вчора, що мою новелу візьмуть до друку, але змінять, бо вона подібна до новели, яку написала Кобринська. Я вся стрепенулася з обурення, аж Зося злякалась і почала заспокоювати мене; мовляв, зміни будуть незначні. Я *не хочу* [виділення Кобилянської. – А. Ш.], щоб мою новелу брали з ласки, так і скажу їй. Натальця ж сама запрошувала мене написати її для альманаху... Боже, чого я їй досі не порвала стосунків з Озаркевичами? Тепер я їх усіх терпіти не можу” [запис від 2 червня 1886 р.: 30, с. 124].

Пропоноване до друку в „Першому вінку” оповідання Кобилянської, було подібним до повісті Кобринської „Задля кусника хліба”, надрукованої раніше в „Зорі”. Про це свідчить лист Кобринської до Ганни Барвінок від 2 червня 1886 р. [3, ф. 19, № 4]. За іронією долі, Кобринська стала знову причетною до нового творчого провалу своєї буковинської приятельки. Затіявши видавничу контроверзу з потенційно дебютним твором Кобилянської, вона оберігала від ненавмисного сюжетного дублювання власний, через що насмілилася на редакторську інтервенцію в текст молодої авторки.

Щоб отримати дозвіл на редагування твору молодшої приятельки, Кобринська вперше листовно звернулася до неї, попередивши того самого дня й Франка (у листі від 24 березня 1887 р.): „з повістею Кобилянської задержати, аж доки не запитаюся її, чи і она не схоче відператися авторства” [3, ф. 3, № 1608, арк. 677]. В запитальному листі до Ольги (від 24 березня 1887 р.) зокрема йшлося: „Ходить тут о Вашу новельку, котра з редакції, може трохи інакше вийде, як Ви її написали. Понеже ми мусили триматися певного одного напрямку. Доношу то, однак, Вам з запитанням, чи Ви на того пристаєте? Я би Вас дуже просила, щоби Ви того кусника не жалували, ми певно Вам встиду не зробимо, а Ви, преці, і без того маєте много оповідань написаних. Ваша праця перейшла дуже строгий суд і повинна вийти Вам на похвалу. Прошу о скору відповідь, понеже в тих днях уже може поступити до друку” [3, ф. 14, № 752, арк. 3].

Вочевидь, бажаючи за будь-яких обставин заявити про себе в альманасі, Кобилянська таки згодилася на редагування свого оповідання, судячи з листа Кобринської до Франка від 4 квітня 1887 р.:

„Зарібниця” (йдеться про оповідання Анни Павлик, надруковане в „Першому вінку”. – А. III.) і оповідання Кобилянської можна так друкувати, як суть у вас, маю на то їх листи” [3, ф. 3, № 1615, арк. 676]. Проте в червні 1887 р. „Перший вінок” побачив світ без твору буковинської авторки. В будь-якому разі, всі аргументи щодо „винуватця” неучасті Кобилянської в жіночому альманасі зводилися до Кобринської, елімінуючи з цього інциденту Франкову причетність.

Справжні приятельські взаємини між Кобилянською та Кобринською розвинулися відтоді, коли 1889 р., буковинська письменниця вперше відвідала Болехів, пробувши тут від липня до 5 вересня. Цікаві спогади про це перебування залишила М. Рошкевич [29, с. 350-351]. Свої враженнєві рефлексії від захоплення життєдайною енергетикою Болехова Ольга зафіксувала в щоденнику: „Тут мальовничі околиці, гарні листяні ліси, тихі, сховані серед зелені села” (запис від 31 липня 1889 р.) [30, с. 185]; „тутешня місцевість додає бадьорості, вона сповнена життя, навіть поетична <...>” (запис від 3 серпня 1889 р.) [30, с. 186].

Ближче пізнавши Кобринську, буковинська гостя почала по-іншому її сприймати, захоплюючись інтелектуальним розмахом, людською шляхетністю та щирим наставництвом приятельки: „Я мешкаю в Кобринській, вона дуже інтелігентна і справді обдарована жінка. Вона мене далеко випередила. Щоправда, вона багато старша, більше читала, і коли їй потрібна якась книжка, їй присилають ті книжки з усіх боків. Її багато людей підтримують, дають поради <...>” (запис від 31 липня 1889 р.) [30, с. 185]. Болехівський дім, „осереддя духовної праці” [30, с. 186] став для Кобилянської тим першим духовним центром, з якого почалося її знайомство з Галичиною та асиміляція з українською суспільністю.

Надалі Кобилянська стає частою гостею в Кобринській (достеменно відомо про її перебування в Болехові 1890 р., влітку 1893 р., в листопаді 1898 та 1901 рр.). Листування з Ольгою²⁰ її галицька приятелька зараховувала до розряду інтимно-особистих: „<...> кореспонденція з Вами, то, може, одна переписка, в котрій говорю про себе, т. є. переписка для себе самої” [лист від 16 січня 1896 р.: 3, ф. 14, № 758, арк. 1].

Кобринська була молодшій товарищі порадицею в сердечних питаннях, сватаючи їй респектабельних, національно свідомих женихів-українців: „касієра з Перемишля”, який бере живий уділ в всіх руських товариствах і є звісний як добрий русин” [3, ф. 14, № 765, арк. 3]; маляра – „русина, академіка” [3, ф. 14, № 766, арк. 3], українського „літерата” й редактора „Народу” Павлика [3, ф. 14, № 769, арк. 5]. Нерідко й сама звирялася Ользі в своїх інтимних симпатіях, оповідаючи про нещасливі історії своїх взаємин з мужчинами [3, ф. 14, № 762].

Кобилянська „була дуже захоплена ідеєю жіночого руху, знаходячись під сильним впливом пані Кобринської” [32, с. 69]. Фемінізм об’єднував громадські інтенції обох приятельок. Кобринська навзаєм вважала буковинську письменницю своєю доброю спільницею в жіночому питанні. Готуючись до скликання стрийських жіночих зборів, вона просила Ольгу налагодити контакт з німецькими та румунськими жіночими організаціями, написати зразок петиції до австрійського уряду, оскільки та краще знала „стиль урядовий” [3, ф. 14, № 763, арк. 4]. Від імені „буковинських русинок” Кобилянська надіслала учасникам перших жіночих зборів в Стрию 1 вересня 1891 р. вітальну телеграму [19].

14 жовтня 1894 року Кобилянська разом з Марією Матківською взяла активну участь у заснуванні „Товариства руських жінок” в Чернівцях виступивши з рефератом „Дещо про ідею жіночого руху” [першодрук: 25]. Проте „свідомою феміністкою Кобилянська стала в 1890-х роках, коли почала наполегливо прокладати собі стежку в українську літературу” [2, с. 152]. Теоретичні постулати фемінізму письменниця успішно інкарнувала в царину художньої творчості, передусім у своїх двох перших феміністичних повістях „Царівна” та „Людина”, остання, до речі, присвячена подрузі Наталі Кобринській та була написана під впливом її „Духу часу”. На думку С. Павличко, Кобилянська „дебютувала в українській літературі як послідовна феміністка” [27, с. 70].

Кобилянська брала участь у видавничому проекті Кобринської „Жіноча бібліотека”, репрезентованого трьома книгами „Наша доля” (Стрий, 1893; Л., 1895, 1896). В першій книжці вона опублікувала зібрані матеріали під назвою „Звістки з заграниці і краю” [26, с. 79-87].

Наступні 1898 – 1899 роки у взаєминах Кобринської та Кобилянської були особливо подієвими, разом з тим позначені емоційною контрастністю стосунків – то сердечним зближенням, то

²⁰ Зберігся 21 лист Кобринської до Кобилянської (1887 – 1899 рр.; частина їх недатована; зберігаються в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Ф. 14). На жаль, через втрачений архів Кобринської зворотних листів до неї Кобилянської віднайти не вдалося.

міжособистісними непорозуміннями й латентною конфліктністю. В листопаді 1898 р. вони разом брали участь у святкуванні ювілею 25-літньої літературної діяльності Івана Франка. „А був це торжественний день ювілею Івана Франка в році 1898, – згадувала Уляна Кравченко. Серед наших зірок, побіч Наталі Кобринської, явилася на ювілейнім святі авторка „Царівни” – Ольга Кобилянська і авторка „Золотого серця” – Євгенія Ярошинська” [20, с. 44]. Франків ювілей увіковічили знаменні світлини, де в оточенні ювіляра разом з усіма учасниками – Ярошинська, Кобринська та Кобилянська та інша, спеціально зроблена у фотосалоні, на якій – Франко, Кобилянська, Кобринська та Іван Труш. Останню Кобилянська прокоментувала в листі до Ольги Франко від 11 січня 1899 р.: „Як Вам подобається наша львівська фотографія? Мені дуже, ми так всі, за винятком Кобринської, дуже трафлені” [17, с. 384].

Під впливом свого перебування в Болехові 1898 р., Кобилянська написала зворушливого листа про Кобринську до О. Маковея (11 листопада 1898 р.), по суті, вперше виявляючи до неї найсердечнішу приязнь. Ольга не раз переосмислювала своє ставлення до Кобринської, картаючи себе за колишні суб’єктивні й некоректні оцінки в бік товаришки: „Вона прекрасна людина, і мені встидно, що були в мене хвилі, в котрих я клонилася вірити, що вона мені завидує. Вона мені не завидує, не завидувала ніколи, се вона навіть не може, бо на те заінтелігентна і заталановита” [17, с. 367]. Кобилянська зуміла збагнути її амбівалентну психоприроду – імпульсивну, безкомпромісну, діяльно громадянську та духовно самозаглиблену, рефлексивну, екзальтовано почуттєву, щирю й шляхетну: „Не думайте, що вона все така, якою буває, коли говорить про саму літературу, жіночі справи і т. д. Якби Ви її так знали, як я, бачили її раз в її хаті межі чотирма стінами, тихою і глибокою, – Ви б її дуже поважали” [17, с. 367]. Свою старшу приятельку Кобилянська позиціонувала як особистість виняткової духовної й чуттєвої організації: „Жодна з всіх Ваших львівських пань не може рівнятись з нею... з її духом, ні, із тонкістю її чувства” [17, с. 367].

Цікаво, що схожу сповідальну риторику щодо Кобилянської в цей час епістолярно використовує й Кобринська, пояснивши в листі до Павлика від 11 квітня 1899 р., що не має злості на приятельку й не змінює щодо неї свого дружнього пошанівку, незважаючи на те, що тогочасні критики занадто вивищували творчість буковинської письменниці, а її власні твори оминали або суворо знецінювали. „Звідки прийшло Вам до голови, що я на Кобилянську зизом спозирую, – не сподівалам ся по Вас, що посуджаєте мене о таку низоту духа. Коли Кобилянську стали хвалити, я собі то і в рад не клала, чому, гадаю собі, друга не має писати, що то мені шкодить. А зачалам обурюватися доперве тогди, коли з тої причини, що вона пише, наші літерати стали мені відмовляти талант, і то зовсім в неделікатний спосіб – в очі і позаочи. Єсли обурююся, то не на Кобилянську, бо що вона тому винна, що її хвалять <...>. Я з Кобилянською добре жила, жию і буду жити <...> А врешті, будь-що-будь, аби я вже не могла порівнятись з Кобилянською, на то вже хиба дурня треба. Мені ані в голові мати якісь претезії до Кобилянської <...> [34, с. 108-110].

Щоправда, в цей період ставлення Кобринської до товаришки, про яке імпліцитно засвідчують її „секретні” натяки в листах до Павлика, Франка, зумовлене творчою конкуренцією чи то заздрістю – ситуація дежа вю, але зі зміною ролей. На це впливали особисті життєві колізії Кобринської – ігнорування або негативізм критики щодо її модерних творів, й пов’язана з цим її літературна маргінальність, ідеологічний конфлікт з Франком та радикалами, власні душевні кризи. Закиди, які вона спрямовує в бік Кобилянської-письменниці більш, ніж відверті – глузливо-іронічні, дискримінаційні, орієнтовані на те, щоб применшити її модерністський талант. Нові стильові прикмети в креаційній техніці Кобилянської Кобринська називає то „хапаниною” (лист до Павлика від 10 вересня 1902 р.) [34, с. 144], то „мішаниною кепського реалізму і романтизму” (лист до Франка від 16 листопада 1898 р.) [3, ф. 3, № 1610, арк. 574], то взагалі заперечує її причетність до модернізму: „вона після мене – не модерніст” (лист до Павлика від 16 лютого 1900 р.) [34, с. 128]. Кобринська дошкульно акцентує на „артистичних промахах” конкурентки: „Царівна”, пр[иміром], робит вражінне чогось зліпленого, нецілого. В „Некультурній” страшний артистичний блуд (я єї того казала), а іменно ефективно-декораційний опис гори при заході сонця приспособляє читача до думання, що на тім фоні вийде якась панночка, а то виходить проста гуцулка <...>” [3, ф. 3, № 1626, арк. 449-450]. Обурювалася Кобринська й з приводу публікації в „Літературно-науковому віснику” [1899. – т. 5 – Кн. 1. – с. 37-42] „фантазії” Кобилянської „Поети”²¹, пишучи Франкові (в листі

²¹ Детальніше про видавничу історію цього твору див.: [31, с. 271-272].

від 16 січня 1899 р.): „Дійсно я здивувалася строгости осуду, з яким Ви до мене відноситеся, а тій великій, милосердній поблажливості, з якою судите інші жінки і фантазі” [3, ф. 3, № 1631, арк. 99].

Проте Кобринська ніколи відкрито не оприявнювала естетичного негативізму до творчості Кобилянської. Ба більше, колоритно згадала про приятельку в „Промові на науковій академії в ювілей відродження русько-української літератури” [першодрук: 6, с. 2-3]: „Залунала зелена Буковина поступовішим народним і літературним духом, залунали імена жіночі Ольги Кобилянської і Євгенії Ярошинської” [18, с. 327]. Зберігаючи наставницький тон, Кобринська також радила молодій письменниці не захоплюватися ідеями новітньої філософії Ніцше (лист до Кобилянської від 17 лютого 1894 р.): „Не тратьте часу на Нічого. Світ літературний називає його переступником. Зарозумілість того чоловіка має бути страшна, – а де ж велика зарозумілість, там мало зерен правдивого розуму” [3, ф. 14, № 756, арк. 3]. Пізніше в статті „Ніцшеанські мотиви” [7] Кобринська спростувала узагальнення Кобилянської від впливу філософії Ніцше: „Як також здається нам, буде помилкою, що добр. Кобилянська підходить під провідні думки Ніцшего, а тим самим під вимоги новітньої психології, культивованої модерністами з школи Ніцшего, як Пшибишевський та ін.” [8, с. 2].

Прагнучи повернути своє літературне визнання, Кобринська вдавалася до не зовсім коректного зіставлення власної творчої манери з манерою Кобилянської. „Мое артистичне почуття не можна нижче неї ставити, позаяк у неї суть більші артистичні промахи, як у мене [3, ф. 3, № 1626, арк. 449], – оправдовувалася вона в листі до Франка (1898 р.).

Тим часом, успішна, творчо піднесена Кобилянська намагалася усіляко популяризувати й вивищувати Кобринську-письменницю. Вона відзначила її психологічний ескіз „Душа”, поділившись враженнями від твору з Маковеем (у листі до нього від 16 березня 1898 р.): „Нарис Кобринської подобався мені. Сюжетом пригадує мені він Метерлінка, написаний живо, і при читанні бігають мурашки по плечах” [17, с. 329]. Захищаючи цей твір від несправедливої критики Міхновського, висловленої в його статті „Літературні замітки” [21], Кобилянська писала (лист до Маковея від 23 березня 1898 р.): „З його критикою про Кобринську я не згоджуюсь, бо її кусник мені не видається слабкий” [17, с. 336].

Так само Кобилянська висловила потребу належного поцінування творчих і громадських здобутків Кобринської: „Наші люди не вмють її цінити, і если би поляки таку жінку мали, вони би її інакше трактували” (лист до Маковея від 11 листопада 1898 р.) [17, с. 367]. Серед талановитих літераторів Галичини вона рекомендувала приятельку болгарському письменникові Петку Тодорову (у листі до нього від 15 травня 1900 р.): „Се ж дуже інтелігентна жінка, і може, схочете з нею кореспондувати? Вона також писателька” [17, с. 446].

Взагалі Кобилянська заперечувала можливість будь-якої письменницької конкуренції з Кобринською (лист до Маковея від 11 листопада 1898 р.): „Я навіть з нею ніколи не можу мірятися, в своїх письмах ми так є відмінні, що одна другу ніколи не „перепише”. В неї є літературне обра- зовання, чого в мене нема і не буде” [17, с. 367].

Цікаві спостереження з приводу порівняння творчих сутностей обох письменниць висловив Денис Лукіянович, протиставивши їхні духовні психоуклади – більше аналітико-раціоналістичний, інтелектуальний, схильний до теоретизувань – у Кобринської й почуттєво розкутий, образно-інтуїтивний, з особливим відчуттям енергії слова та „власною творчою лінією” – у Кобилянської. Але жодним чином сучасник письменниць не вивищував їх одну над іншою: „Коли поставлю її [Кобилянську. – А. Ш.] побіч Кобринської, то пригадую собі <...>, Кобринська була інтелектуаліста, багато теоретизувала над жіночим питанням, над літературною критикою і технікою, але бракувало їй інтенсивності й експресії, і вона поетичним поривом ніколи не долітала на сі верхи, до яких сягала тільки оком, духом і умом, але не словом. Кобилянська не розбирала чому, не силувалась казати як, зате мала властивий, пластичний вислів для кожного особистого чуття і зворушення, властиву і власну фарбу для змалювання краси, якою радувалось її око” [22, с. 356].

Разом з Маковеем 1899 року Кобилянська „на предложення одного німецького літерата” [17, с. 435], редактора літературно-наукового журналу „Die Gesellschaft” Людвіга Якубовського упорядкувала збірку українських оповідань, перекладених німецькою мовою. В листі до співупорядника від 28 квітня 1899 р. письменниця пропонувала такий перелік авторів збірника: Франко, Стефаник, Маковей, Кобилянська, Чайченко, Мирний. Не включивши до цього списку Кобринську, пояснила: „Кобринську не буду перекладати – бо я раз переложила її „Чудовище”, а вона в останній хвилі відступила від цілого плану” [17, с. 406]. Проте вже в листі до Франка від 7 грудня 1899 р. серед авторів, чії твори мали увійти до збірника, називала й Кобринську [31,

с. 273-275]. З недатованого листа Кобринської до Кобилянської відомо, що до цієї збірки вона подала свою новелу „Душа”, яку упорядниця радила їй скоротити, викликавши цим обурення й полеміку авторки: „Дивно мені, що Ви хочете щось в „Душі” скорочувати, я вже викинула те, що для німців було би незрозуміле”. [З, ф. 14, № 770, арк. 5]. Очевидно, що, не бажаючи скорочувати нарис, Кобринська запропонувала замість „Душі” свою казку „Чортище”, про конфуз з якою згадувала Кобилянська Маковееві. Коли задумана збірка не вийшла, оскільки помер Л. Якубовський, то всі авторські матеріали в перекладі Кобилянської друкувалися згодом в журналі „Ruthenische Revue”. Зокрема в ньому було надруковано й згадану казку Кобринської під назвою „Ein Teuffellspab. Ein Volksmärchen” [35].

В серпні 1899 р. Кобилянська разом з Кобринською взяли участь в XI Археологічному з'їзді, який відбувся у Києві. Своє враження про цю подорож Кобринська описала в спогадах „З подорожі по Україні” [9] та „У Нечуя (Із моєї подорожі по Україні)” [28]. Щоправда, Кобилянська згодом зізнавалась про не зовсім вдалу компанію з товаришкою (лист до Д. Лукіяновича від 25 жовтня 1899 р.): „Я відбула почасти свою подорож до Росії і в товаристві Кобр[инської]. О mein Gott! Тії її нерви, між нами сказавши, доводили мою терпеливість до крайності” [17, с. 431].

У взаєминах Ольги Кобилянської та Наталії Кобринської важко простежити якусь певну еволюцію чи логічний розвиток, бо впродовж усієї історії їх характеризувала контрастність обопільних жіночих рецепцій, які балансували поміж адорацією й затасною ненавистю, інтелектуальним впливом й задрощами, респектом та конкуренцією. Причина таких внутрішніх протиріч ґрунтована в сповненому психологічній конфліктності духовому бутті цих обох особистостей, не завжди здатних гармонійно зживатися з тими, хто відрізнявся іншою вдачею. Кобринська – емоційна, імпульсивна, гарячкувата, хоч і сповнена глибоких внутрішніх сентиментів, Кобилянська – самозаглиблена, надчутлива, одержима екзальтованою інтимною почуттєвістю та сердечною волею.

Суттєві корективи в ці стосунки вносили біографічні реалії, видозмінюючи вектори психологічного контактування: субординаційний (наставниця – учениця), паритетний (сфера близької духовної комунікації), конкурентний (фаворит – аутсайдер). Попри неприємні колізії в житті Кобилянської, до яких була причетна Кобринська, буковинська письменниця високо цінувала свою приятельку як творчу особистість, як близьку і споріднену душею людину. Вона – одна з небагатьох з близького оточення Кобринської, яка відчувала й розуміла її людські поривання, її вразливу сутність, оцінила її феноменальний інтелект та впливове наставництво.

Література

1. Адам Г. Из статті „Сторіччя української літератури” / Георг Адам // Ольга Кобилянська в критиці та спогадах. – К. : Держ. вид-во худож. літератури, 1963. – С. 287-288.
2. Богачевська-Хом'як М. Білим по білому : жінки в громадському житті України, 1884–1939 / Марта Богачевська-Хом'як. – К. : Либідь, 1995.
3. Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. У тексті вказуємо фонд та одиницю зберігання.
4. Вознюк В. До питання про неучасть О. Кобилянської в альманасі „Перший вінок” / Володимир Вознюк // Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія. – 2004. – Вип. 216-217. – С. 59-62.
5. Вознюк В. Про Ольгу Кобилянську. Нові матеріали. Роздуми. Знахідки / В. О. Вознюк. – К. : Дніпро, 1983.
6. Діло. – 1898. – 24 жовт./5 лист. – № 238.
7. Діло. – 1907. – 20 черв. – № 127 ; 21 черв. – № 128.
8. Діло. – 1907. – 21 черв. – № 128.
9. Діло. – 1911. – 27 серп./9 верес. – № 200 ; 29 серп./11 верес. – № 201 ; 30 серп./12 верес. – № 202.
10. Зоря. – 1884. – № 20. – С. 161-165 ; № 21. – С. 173-174 ; № 22. – С. 181-185.
11. Зоря. – 1894. – № 19. – С. 409-414; № 20. – С. 429-433; № 21. – С. 449-454; № 22. – С. 469-471; № 23. – С. 489-491.
12. Кирилук Є. Ольга Кобилянська / Євген Кирилук // Ольга Кобилянська в критиці та спогадах. – К. : Держ. вид-во худож. літератури, 1963. – С. 187-211.
13. Книш І. Смолоскип у темряві. Наталія Кобринська й український жіночий рух / Ірена Книш. – Вінніпег : [б. в.], 1957.
14. Кобилянська О. Автобіографія [1927 р.] // Твори : в 5 т. Т. 5 / Ольга Кобилянська ; [упоряд., підгот. текстів та приміт. Ф. Погребенника]. – К. : Держ. вид-во худож. літератури, 1963. – С. 218-224.
15. Кобилянська О. Автобіографія [1903 р.] / Ольга Кобилянська // Там само. – С. 213-217.

16. Кобилянська О. Про себе саму (автобіографія в листах до проф. д-ра Степана Смаль-Стоцького) / Ольга Кобилянська // Там само. – С. 225-243.
17. Кобилянська О. Твори : в 5 т. Т. 5 / Ольга Кобилянська ; [упоряд., підгот. текстів та приміт. Ф. Погребенника]. – К. : Держ. вид-во худож. літератури, 1963.
18. Кобринська Н. Вибрані твори / Наталія Кобринська ; [упорядк., підгот. текстів, вступ. ст. й приміт. І. О. Денисюка та К. А. Кріль]. – К. : „Дніпро”, 1980.
19. [Кобрянська Н.] Перші жіночі збори в Стрию // Народ. – 1891. – № 20/21. – С. 282-284.
20. Кравченко У. Уривки спогадів / Уляна Кравченко // Жіноча доля : практичний календар-порадник для українського жіноцтва. – Коломия, 1930. – С. 38-46.
21. Лівобічний [Міхновський М.] Літературні замітки / Лівобічний // Буковина. – 1898. – 8/20 берез. – № 29.
22. Лукіянович Д. Моє знайомство з Ольгою Кобилянською / Денис Лукіянович // Ольга Кобилянська в критиці та спогадах. – К. : Держ. вид-во худож. літератури, 1963. – С. 353-357.
23. Маковей О. Ольга Кобилянська (літературно-критична студія) / Осип Маковей // Там само. – С. 44-67.
24. Мудра П. Із статті „Незвичайний ювілей” (До 40 річчя літературної праці Ольги Кобилянської / Павла Мудра // Там само. – С. 304-305.
25. Народ. – 1894. – № 19. – С. 298-301 ; Діло. – 1894. – 2/14 лист. ; 3/15 лист. Видано ще й окремим відбитком (Коломия, 1894).
26. Наша доля : зб. праць різних авторів. – Стрий, 1893. – С. 79-87.
27. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі / Соломія Павличко. – К. : Либідь, 1997.
28. Промінь. – 1905. – № 9-10. – С. 120-121.
29. Рошкевич М. Про Ольгу Кобилянську // Ольга Кобилянська в критиці та спогадах. – К. : Держ. вид-во худож. літератури, 1963. – С. 349-352.
30. Слова зворушеного серця : щоденники; автобіографії; листи; статті та спогади / упоряд., передм. Ф. П. Погребенника. – К. : Дніпро, 1982.
31. Томашук Н. Франко та О. Кобилянська (до питання про вивчення літературних зв'язків) / Н. І. Томашук // Іван Франко. Статті та матеріали. – 1960. – Вип. 7. – С. 263-277.
32. Українка Леся. Малорусские писатели на Буковине // Збір. творів : у 12 т. – Т. 8 / Леся Українка. – К., 1977. – С. 62-75.
33. Франко І. Маніфест „Молодої Музи” // Франко І. Збір. творів : у 50 т. Т. 37. – К. : Наукова думка, 1982. – С. 413.
34. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 663. – Оп. 1. – Од. зб. 219. У тексті вказуємо сторінку.
35. Ruthenische Revue. – 1903. – № 13. – S. 341-342.